

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
TÖRTÉNELEMTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

SZABÓ ZSOLT
TÉZISFÜZET DOKTORI DISSZERTÁCIÓHOZ

A téma címe:

AZ AFRIKAI KONFLIKTUSOK JELLEMZŐI, SAJÁTOSÁGAI
ÉS AZ AZOK KEZELÉSÉRE TETT ERŐFESZÍTÉSEK
A MAGYAR BIZTONSÁGPOLITIKA SZEMSZÖGÉBŐL

A DOKTORI ISKOLA VEZETŐJE:

Prof. Dr. Rainer M. János, EKKE, egyetemi tanár

TÉMAVEZETŐ:

Prof. Dr. Besenyő János, egyetemi tanár, Óbudai Egyetem,
Afrika Kutatóintézet, intézetvezető

A BIZOTTSÁG TAGJAI ÉS TUDOMÁNYOS FOKOZATUK:

Prof. Dr. Rainer M. János, EKKE, egyetemi tanár, elnök

Dr. habil Búr Gábor, ELTE BTK, Történeti Intézet, egy. doc. 1. bíráló

Prof. Dr. Resperger István, egyetemi tanár, MATE, 2. bíráló

Dr. Mayer Ádám, egyetemi adj., Széchényi István Egyetem, külső tag

Dr. Bartók Béla, EKKE, egyetemi docens, titkár

Budapest/Eger, 2024

Bevezetés, a témakör bemutatása

Az emberiség történelme jelentős részben politikai és katonai konfliktusok sorozata. A 20. század nagy világháborújai után a győztesek által kialakított nemzetközi rend azt a reményt keltette, hogy jelentősen visszaszorul a háborúk, polgárháborúk és egyéb fegyveres viszályok száma. Ez a remény azonban csak részben vált valóra: a nagyhatalmak által meghatározott világrendben ugyan sikerült számos helyi vagy regionális ellentétet kordában tartani, de a hidegháború végével, a Szovjetunió felbomlásával egyre több helyen szabadult, illetve szabadul ki a 'szellem a palackból', és törnek a felszínre korábban elfojtott ellentétek. A remélt világbéke, a „történelem vége” (Fukuyama) egyre kevésbé tűnik valószínűnek. Megváltozni látszanak viszont a politikai-katonai konfliktusok jellemzői: a globalizálódó világban hamar globális jelentőségre tesznek szert helyinek tűnő ellentétek is. A 21. század fegyveres konfliktusaiban az új hadviselési módok (új technológiák, infokommunikációs eszközök és a média megnövekedett szerepe mellett) erősödik a proxy-jelleg is.

A 20. század második felében az afrikai gyarmatok függetlenségének kivívása szintén nem hozta el a kontinensen az egyes országok békés egymás mellett élését. A korábban számos esetben csak természeti képződmények által elkülönített népek, népcsoportok örökül kapták a gyarmattartók által önkényesen kijelölt határokat. Idegen nyelvű és kultúrájú népek kerültek egymás mellé egy államban, míg rokon

nép csoportok sok esetben az államhatár két oldalán találták magukat, ami már eleve kódolt számos későbbi konfliktust. A nyugati típusú, demokratikus választásokon alapuló politikai berendezkedésnek nem volt hagyománya és számos ponton ütközött a tovább élő törzsi-etnikai hagyományokkal, ez pedig az etnikai súrlódások és az általános gazdasági elmaradottság, mélyszegénység mellett a belső konfliktusokat is kiélezte. Különösen kritikussá vált a helyzet a kontinensen az ezredforduló tájkától, mikor a korábbi gyarmattartó országok befolyása már jelentős mértékben csökkent és a nagyhatalmak érdekeltsége is átmenetileg csökkent az afrikai politikában. Közben fokozatosan megjelentek új hatalmak – elsősorban Kína, de India és más politikailag gazdaságilag megerősödött országok, Oroszország is igyekszik visszazerezni korábbi befolyását és új hatalmi tényezőként megjelent az iszlám radikalizmus is. Ezek mind eltérő és az afrikai államokat megosztó politikai, gazdasági és kulturális befolyást képviselnek, Samuel Huntington terminológiájával eltérő civilizációs mintát. Különösen jellemző ez a kontinensnek azokra a régióira, ahol történelmi okokból nem szilárdulhattak meg kulturális és etnikai szempontból egységes nemzetállamok. A politikailag és gazdaságilag instabil kontinens feletti befolyásért – sok esetben a helyi erők által vívott proxyháborúk formájában – harcba szálltak egymással a 'civilizációk' (a Nyugat, Kína, Oroszország és az iszlám világ). Megindult Afrikáért az ún. „második versenyfutás” (Búr Gábor), ami aktuálissá tette a kontinensen már amúgy is régóta jelen levő problémák újra értelmezését.

A globális befolyásszerzési törekvések mellett számos, eltérő okokra visszavezethető helyi konfliktus is fokozza a feszültséget Afrika számos régiójában. Ezek leggyakrabban etnikai, kulturális ellentétekkel, a természeti erőforrásokért vívott küzdelemmel, gazdasági élet és a politikai kultúra fejletlenségével magyarázhatóak. Ezeket a konfliktusokat a helyi politikai erők általában nem képesek megnyugtatóan rendezni, a nemzetközi politikai közösség ezért szükségét látja a békés célú beavatkozásnak. Az eddigi tapasztalatok szerint azonban ezek a békefenntartó műveletek – részben korlátozott politikai és katonai mandátumuk miatt – általában nem tudnak tartós eredményeket és társadalmi változásokat elérni.

A kutatás céljai, hipotézisek

Dolgozatomban ezért vállalkoztam arra, hogy behatóan megvizsgáljam az afrikai konfliktusok jellegzetességeit, sajátos összefüggésrendszerét. A szakirodalom alapos áttekintése nyomán az a kép rajzolódott ki, hogy a helyi vagy regionális ellentétek okai a gyarmatosítók által örökül hagyott geopolitikai feszültségekben, a hagyományos törzsi-etnikai viszályokban, a vallási különbségekben, a korlátozott természeti erőforrásokért vívott harcokban, a politikai kultúra alacsony szintjében (a jellemzően autoriter politikai berendezkedésben) és az emberi jogok korlátozásában keresendők. Ezek a konfliktustípusok hol világosan elkülönülve, hol pedig egymással átszöve jelentkeznek és idézik elő azt, hogy az elmúlt évtizedekben a legtöbb fegyveres

összetűzés ezen a kontinensen alakult ki vagy éledt fel újra. Egy-egy politikai konfliktus ok-okozati rendszerét sokszor pontosan átlátni is nehéz, ezért rövid vagy középtávon feloldani is igen ritkán sikerül, amit az is tetéz, hogy erre a jellemzően kaotikus politikai struktúrákban általában nem volt meg sem a képesség, sem a valódi akarat. Minden bizonnyal ez a magyarázata annak a ténynek is, hogy eddig Afrikában indították el nemzetközi szervezetek a legtöbb békefenntartó műveletet.

Az ENSZ, az Afrikai Unió vagy más szervezetek, illetve országok által kezdeményezett megbékéltetési kísérletek, illetve békefenntartó műveletek összességükben nem mutatnak pozitív képet. Dolgozatomban ennek pontos okaira – nem elégséges politikai-katonai felhatalmazás, gyenge katonai erő, logisztikai hibák és hiányosságok, a feladat nagyságához mérten csekély anyagi erőforrások és a kiküldöttek sokszor nem megfelelő kulturális és nyelvi felkészültsége – igyekeztem fényt deríteni, és ezzel kapcsolatos előzetes feltevéseim alapján fogalmaztam meg első két hipotézisemet. A szakirodalom és a források tanulmányozása során azonban feltűnt az is, hogy a nemzetközi békefenntartó műveletekben való részvétel iránt elkötelezett magyar külpolitika, illetve katonai vezetés a nemzetközi visszajelzések alapján is igen jól teljesített még az egyébként kudarcra ítélt műveletekben is. Ennek a megfigyelésemnek az igazolási szándéka vezetett el harmadik hipotézisem megfogalmazásához.

Dolgozatomban az alábbi hipotéziseket kívántam igazolni:

1. *Az Afrikában végrehajtott békefenntartó műveleteknek hosszabb távon csak csekély hányada tekinthető sikeresnek, ezért megállapítható, hogy a különböző nemzetközi szervezeteknek változtatniuk kell politikai megközelítésmódjukon és konkrét katonai-logisztikai módszereiken, hogy eredményesebbek legyenek az afrikai békefenntartó missziók. Ennek feltétele a helyi konfliktusok speciális okainak feltárása és a cselekvési program ehhez igazítása.*

2. *A mali és a dárfúri konfliktusok folyamata és békefenntartói kezelése is azt bizonyítja, hogy az afrikai konfliktusok megoldásához még nem megfelelő az Afrikai Unió, illetve más afrikai regionális szervezetek általános képessége, valamint politikai transzparenciája, érdekmentessége. A helyi és regionális konfliktusok eredményes kezelése a kontinens – konkrétan a Száhel-övezet – adott fejlettségi szintjén a nemzetközi szervezetek (ENSZ, EU, NATO és a régióban érdekelt nagyhatalmak) bevonása nélkül jelenleg még nem megoldható.*

3. *A magyar küldetések és katonák szerepe nagymértékben hozzájárult a különböző szervezetek békefenntartó misszióinak részeredményeihez, ezzel is erősítve a magyar külpolitikai törekvések hitelét. Ennek okai elsősorban a konfliktusban való érdeksemlegesség, a jó kiképzés, a magas fokú szervezettség és a helyi viszonyokat figyelembe vevő jó kommunikáció.*

A kutatás módszertana

Kutatásom tervezett menetének megfelelő öt fejezetre osztottam fel a dolgozatomat. Először a konfliktus fogalmát – ezen belül is elsősorban a politikai és katonai konfliktusok meghatározó vonásait – vizsgáltam meg a vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom alapján, és arra a megállapításra jutottam, hogy a kutatók ezt a kérdéskört sokféle – történelmi, gazdasági szociológiai, etnológiai, vallástörténeti, etikai és újabban ökológiai – szempontból is megközelítették, de az egyes szaktudományok önmagukban nem tudtak teljesen kielégítő választ adni. Egy napjainkban kirobbanó helyi vagy nemzetközi politikai, sok esetben fegyveres konfliktus okai és megnyilvánulásai annyira összetettek, hogy csak interdiszciplináris módon, több tudományág eredményeit felhasználva tehetünk kísérletet a hiteles értelmezésre.

A második fejezetben leszűkítettem a kutatás tárgyát az afrikai konfliktusokra, illetve azok jellemző vonásainak, tipológiájának meghatározására. Ennek során – széleskörű szakirodalmi ismeretanyagot feldolgozva – arra a következtetésre jutottam, hogy egy afrikai katonai konfliktus sajátos jellegét az adja, hogy a sok hasonló ok mellett bizonyos ellentéttípusok, így pl. vitatott határkérdések, a sokféle etnikum együttéléséből adódó problémák, a törzsi-vallási tradíciók tovább élése a modernebb állami berendezkedésben, a mélyszegénység és az államéletet gyakran teljesen átható és megbénító korrupció igen elterjedtek, gyakoriak vagy úgy is mondhatnánk 'felülreprezentáltak'.

A fogalmi értelmezések után a harmadik fejezetben a fegyveres konfliktusok kezelésének korszerű formájának, a nemzetközi békefenntartó műveleteknek a működését elemeztem, különös tekintettel az afrikai missziók tevékenységének értékelésére. E fejezetben a szakirodalom feldolgozása mellett már saját forráskutatásaimra eredményeire is építettem: feldolgoztam mintegy 2000 oldalnyi levéltári anyagot (a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára anyagának külügyminisztériumi (azaz: HU-MNL-OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) -XIX (az államigazgatás felsőbb szervei)-J (külügy) fondcsoport-1 (Külügyminisztérium) fond-j (TÜK, azaz Titkosan Kezelt Ügyiratok tára) törzsanyagából), mely az Afrikában zajló békefenntartás 1987-1995 közötti diplomáciai levelezését tartalmazta, és betekintést engedett számomra egyrészt az afrikai konfliktusok természetébe, másrészt pedig lehetővé tette a helyi és regionális konfliktuskezelés eredményességének vizsgálatát. Ezen túlmenően az elmúlt évek során több interjút is készítettem volt békefenntartókkal, ma már nyugalmazott katonatisztekkel, akik az általam vizsgált műveletek idején szolgáltak a terepen, ami a helyi konfliktusok pontosabb megértése mellett elősegítette a magyar katonák és rendőrök tevékenységének és munkájuk minőségének az értékelését is.

A negyedik és az ötödik fejezetben végül – tovább szűkítve a kört a szubszaharai régióra – két esettanulmány, a dárfúri és a mali konfliktus okainak, közvetlen előzményének, menetének és megoldási kísérleteinek

elemzésével zártam értekezésemet, amihez a szakirodalom mellett felhasználtam saját korábbi munkáimat is. Ez a fajta szakmai megközelítés is megerősített abban, hogy helyesen állítottam fel hipotéziseimet.

Eredmények, a hipotézisek igazolása

Dolgozatom első két fejezete után, melyekben a felhasznált szakirodalom alapján a konfliktus, illetve a politikai és fegyveres konfliktus fogalmát és az afrikai országokban leggyakrabban, tipikus módon megnyilvánulói formáit vizsgáltam, egyéb források bevonásával és újabb kutatási módszerek alkalmazásával hozzáálltam előfeltevéseim igazolásához.

E célból a fejezet elején összefoglaltam a békefenntartás politikai céljait, elméleti alapjait és gyakorlati működését, valamint eddigi történetének afrikai vonatkozásait. Kutatásaim és a nemzetközi szakirodalom áttekintése alapján arra az eredményre jutottam, hogy a békefenntartás kezdete a második világháború utánra, az ENSZ megalakulására (1945) tehető, és hogy a nemzetközi politikai beavatkozásnak ezt a konszenzusos formáját – és e tekintetben a tudomány álláspontja egységes – Afrikában elsősorban a gyarmati múlt politikai örökségének tekinthető nemzeti és nemzetek közötti katonai konfliktusok motiválták, és hogy már az első hivatalos ENSZ-missziók – a palesztinai és az ONUC (1960-1964) kongói misszió is gyakorlatilag eredménytelenül végződtek, és a későbbi nemzetközi műveletek is

többszörre kudarchoz, vagy csak részleges és időleges eredményekhez vezettek. Megállapítható, hogy a nemzetközi erőfeszítések sikertelenségének egyik oka a tüneti kezelés volt, amin azt értem, hogy sok esetben nem sikerült – sokszor a résztvevők nem is próbálták – a konfliktusok valódi okait feltárni és megszüntetni, hanem csak a fegyvern nyugvás elérését szorgalmazták, majd annak elérése esetén olyan, Nyugaton már bevált politikai megoldásokat szorgalmaztak, melyeket a helyi társadalmak többszörre nem tudtak integrálni. A nemzetközi politikai beavatkozás céljaival számos esetben a helyi, egymással szembenálló politikai erők sem tudtak azonosulni, és gyakran a beavatkozó nagyhatalmak vagy volt gyarmattartók is eltérítették a folyamatokat eredeti szándékaiktól.

A békefenntartás elveinek kidolgozója és a politikai gyakorlatba való átültetésének legfőbb letéteményese Dag Hammarskjöld ENSZ-diplomata volt, akinek az irányítása alatt az ENSZ igyekezett elkerülni vagy minimalizálni a megsegítendő országok belügyeibe való beavatkozást. Az így kapott csekély politikai mandátum – ami egy világháborút követő politikai helyzetben teljesen érthető – volt az egyik jelentős oka a korai békefenntartó missziók alig több, mint szimbolikus jelentőségének. A kezdeti igen visszafogott eredmények láttán későbbiekben a nemzetközi diplomácia igyekezett növelni a missziók politikai és katonai mandátumát, ennek jele az is, hogy a békefenntartás mellett megjelent a béketeremtés fogalma is.

A békefenntartó műveletek eredményességét a fent ismertetett okok mellett számos egyéb körülmény is veszélyeztette. Levéltári és szóbeli forrásaim is egyértelműen tanúsították, hogy a kiküldött kontingensek hatékonyságát az afrikai viszonyok közepette nagymértékben csökkentették a működésképtelen állami intézmények, a logisztikai nehézségek (hatalmas távolságok, ellátási problémák, rossz infrastruktúra), az etnikai-kulturális széttagoltság és a sokszor nehezen áttekinthető helyi érdekviszonyok. A szubszaharai térség két kiterjedt, regionális, sőt nemzetközi kihatású konfliktusát bemutató esettanulmányaimban (negyedik és ötödik fejezet) részletesen kitértem erre, ismertetve a politikai ellentétek és a fegyveres összetűzése tartós fennmaradásának összetett ok-okozati rendszerét. Az etnikai és gazdasági ellentéteket rendszer szinten kihasználó korrupst állami-katonai vezetés nem egy esetben a békefenntartók egységeket is csak eszköznek tekinti hatalma nemzetközi legalizálása érdekében.

Az ENSZ békefenntartói szerepének elemzéséhez több afrikai országban kitört fegyveres konfliktust is megvizsgáltam (Kongó, Angola, Namíbia, Mozambik, Ruanda, Szudán, Mali), amihez a szakirodalom és a nemzetközi szervezetek dokumentumainak áttekintése mellett magyar levéltári és szóbeli forrásaimat is felhasználtam. A különböző típusú források kevés kivétellel gyakorlatilag egybehangzóan igazolták hipotézisemet az ENSZ békefenntartói műveleteinek viszonylagos sikertelenségéről. Ennek kapcsán azt is tisztáznom kellett, mit takar az

eredményesség fogalma ebben az összefüggésben, mert egy korlátozott hatókörű nemzetközi beavatkozástól nem várható el pl. a politikai rendszer teljes átalakítása és tartósan jó működésének biztosítása. Az eredmény a kitűzött célok arányában értelmezhető (a fegyvernyugvás elérése, fegyvermentesítés, parlamenti választások előkészítése, biztosítása, lakosság biztonságának, ellátásának segítése stb.), de így megállapítható, hogy a nemzetközi békefenntartó műveletek kevés kivétellel nem hoztak tartós eredményeket. Az erőfeszítések kudarcát különösen jól szemléltetik a szubszaharai régió általam is részletesen bemutatott konfliktusai, illetve a nemzetközi konfliktuskezelés alakulása.

Összességében tehát megállapítható, hogy az ENSZ-missziók általában csekély tartós eredménnyel végződtek, mégpedig elsősorban a helyi viszonyok és a konfliktusok mélységének hiányos ismerete vagy felületes kezelése miatt, ami indokoltá teszi azt a következtetést, hogy az eredményesség érdekében a világszervezetnek változtatnia kellene sok évtizede kevésbé hatékony módszerein és politikai megközelítésmódján.

Hasonló eredményre jutottam második hipotézisem igazolása során, mely szerint az Afrikai Unió és más regionális szervezetek önálló békefenntartó törekvései, katonai missziói még kevésbé tekinthetők sikeresnek. Ennek az állításnak az igazolásához is röviden vissza kell tekinteni a nem túl távoli múlt történelmére. Az afrikai gyarmatok megszűnése, majd az önálló államok kialakulása és megerősödése után felmerült az igény a helyi konfliktusok helyi erőkkel történő megoldására

is. Ennek oka részben a gyarmati időszak rossz emlékének eltörlése, részben pedig az afrikai államok politikai nagykorúságának és egyenrangúságának demonstrálása volt. Ebből a célból már 1963-ban létrehozták az Afrikai Egység Szervezetét, mely 2002-től Afrikai Unió néven folytatja tovább a tevékenységét.

Az Afrikai Unió Működése során hamar szembesült a számos megoldandó konfliktussal és létrehozta saját Afrikai Béke- és Biztonsági Szervezet (APSA) nevű, speciálisan helyi konfliktusmegoldásra szakosodott szervezetét, mely az AU regionális szervezeteivel együttműködve indított afrikai irányítású békefenntartó műveleteket. Az APSA tevékenységét számos kritika érte: egyrészt mert külső források nélkül nem tudta ellátni feladatát, másrészt pedig e források gyakran nem célirányos és optimális felhasználása miatt. Az EU-nak egy 2018-ban készült jelentése az alábbi tipikus hibákra és hiányosságokra hívja fel a figyelmet: meg kell erősíteni az AU és a regionális szervezetek pénzügyi és intézményi kapacitását, számos esetben hiányzik a tényleges politikai szándék a konfliktusok kezeléséhez, nem áll rendelkezésre megfelelő mechanizmus a döntések végrehajtására, gyenge az együttműködés a különféle szervek és intézmények között és nincs kellő együttműködés sem a hasonló célt követő helyi kormányzervekkel.

A fenti tapasztalatokat saját forrásaim is megerősítik. A levéltárakban olvasható magyar diplomáciai jelentések és a nyugállományú békefenntartó tisztek is arról számolnak be, hogy nem jók

a helyi tapasztalatok az afrikai missziókkal: állandó a forráshiány, napi szinten adódnak logisztikai problémák, gyakoriak a nyelvi és kulturális nehézségek és alacsony az afrikai katonák, rendfenntartók képzettségi színvonala. Visszatérő kritika a téma szakirodalmában az is, hogy az afrikai missziók számos esetben nem funkcionálisan működnek, hanem részévé válnak a konfliktusnak: beépülnek a korrupciós láncba vagy az előre kitűzött cél helyett saját kormányuk érdekeit képviselik. Ez utóbbi probléma különösen akkor merül fel, ha egy politikailag és gazdaságilag erősebb befolyásos afrikai ország kapja meg egy békefenntartó misszió irányításának a jogát.

Mindezekkel a működési nehézségekkel szembesültem a dárfüri és a mali konfliktus részletes vizsgálata során is, ahol külön tárgyaltam a nemzetközi és az afrikai békefenntartók szerepét (az AMIS I-II-III műveleteket Dárfúrban, illetve az AFISMA és az EUTM nevű missziókat Maliban), valamint küldetésük sikerességét. A történelmi példák csaknem minden esetben azt mutatják, hogy az Afrikai Unió égisze alatt kezdeményezett akciók elakadtak, nem érték el a céljukat, és ezért más nemzetközi szervezetek segítségére szorultak (emiatt indították el például az UNAMID-ot, az ENSZ és az Afrikai Unió hibrid műveletét is), vagy más, Afrikán kívülről kezdeményezett missziók voltak kénytelen kezelni a kialakult kaotikus politikai és katonai helyzetet (ilyen volt például Maliban a Franciaország által indított Szervál hadművelet).

Összefoglalóan tehát megállapítható, hogy az afrikai békefenntartó missziók politikai és katonai potenciáljával kapcsolatos feltevésemet (2.

hipotézis) az elvégzett kutatások egyértelműen igazolták, és egyúttal rávilágítottak az afrikai fegyveres konfliktusok és az afrikai államok által kezdeményezett békefenntartó műveletek olyan belső összefüggéseire is, melyek ismerete szükséges a jövőbeli nemzetközi műveletek eredményesebb lebonyolításához.

Különösen nagy segítséget nyújtottak levéltári forrásaim és az általam készített alapos interjúk 3. hipotézisem igazolásához. A békefenntartó műveletek korábbi tanulmányozása során arra figyeltem fel, hogy a missziók relatív sikertelen voltához képest az egyes missziókban résztvevő magyar kontingensek megítélése igen jó volt, mégpedig nemcsak a kiküldő magyar állami és katonai szervek, hanem a fogadó országok részéről is. Ennek a témakörnek – viszonylag csekély múltbeli jelentősége miatt – nem nagy az irodalma, ezért az új források mindenképpen jelentős segítséget nyújtottak a kutatómunkához.

A témakörrel foglalkozó dokumentumokból egyértelműen kiderült, hogy a magyar küldetések és katonák szerepe nagymértékben hozzájárult a különböző nemzetközi szervezetek békefenntartó misszióinak részeredményeihez, ezzel is erősítve a magyar külpolitikai törekvések hitelét. Ennek okait vizsgálva több tényezőre lettem figyelmes. Ezek közül az egyik legfontosabb a küldő fél politikai érdeksemlegessége volt. A magyar katonai, rendfenntartó, egészségügyi vagy logisztikai kontingensek célja mindig egybeesett a nemzetközi misszió céljával és a fogadó ország távlati érdekeivel. (Ez alól nem kivétel még a Kádár-

korban megindult angolai művelet sem, ahol a magyar fél megítélése a Szovjetunió érdekei melletti egyértelmű politikai elkötelezettségére ellenére sem volt negatív, és így a misszióban való részvételünkre a rendszerváltás után is megmaradt az igény). Ez az érdeksemlegesség a mai napig nyomon követhető tudatos politika: a jelenleg éppen zajló csádi misszióval Magyarország nem harci cselekmények megszüntetésére, valamilyen politikai helyzet rendezésére ajánlotta fel a segítségét, hanem a szubszaharai régió gyakorlati egyetlen stabil államalakulatában a rend és a biztonság megőrzésére, az esetleges konfliktusok kialakulásának megelőzésére. (Áttételes és nem is titkolt politikai érdek azért e misszió mögött is tetten érhető: a magyar kormány azért áldoz anyagi forrásokat preventív intézkedésekre a távoli afrikai országban, hogy elejét vegye a szubszaharai régió teljes politikai összeomlása nyomán Európába várhatóan meginduló tömeges menekültáradatnak.)

A magyar békefenntartók eredményességének másik tényezője a viszonylag magas képzettségi színvonal és az ezzel párosuló jó együttműködési készség. Forrásaink szerint katonáink és rendőreink sok esetben az adminisztratív előírások megszegése árán is igyekeztek úrrá lenni a kaotikus helyzeteken és biztosítani a rájuk bízott körzetek megfelelő ellátását, fenntartani a rendet. Együttműködésük ennek során nemcsak a helyi szervek és lakosság, hanem más külföldi békefenntartók szimpátiáját is elnyerték. Szóbeli forrásaink – a megkérdezett békefenntartó tisztek – e tekintetben némileg természetesen elfogultak

lehetnek, de a hivatalos dokumentumok és a vonatkozó szakirodalom mindezt lényegében megerősíti. Megjegyzendő, hogy kutatásom során az is megmutatkozott, hogy milyen hiányosságai vannak a magyar békefenntartóknak. Tevékenységük szakmai és politikai értékelése során felmerült, hogy célszerű volna még mélyebb ismeretekkel ellátni őket a helyi viszonyokhoz történő jobb adaptáció érdekében, amihez a jobb nyelvismeret mellett a szakemberek (Besenyő) egy célirányos kultúrantropológiai képzés elvégzését is javasolják a küldetések előtti kiképzési program keretében.

A magyar békefenntartók tevékenységének megítélése nemcsak vagy nem is elsősorban morális szempontból fontos, hanem azért is, mert a kiküldött kontingensek a missziók során Magyarországot képviselték, a magyar külpolitika nemzetközi megítélésére voltak hatással. Egy kis politikai súlyú ország, mint Magyarország természetesen nem követ egy távoli kontinensen konkrét nagy ívű politikai célokat, de maga is képviseli azt a nemzetközi vagy szövetségi rendszert, melynek része (ENSZ, EU, NATO), és a helyi országokkal kialakított jó politikai kapcsolatok közép vagy hosszabb távon gazdaságilag is gyümölcsözőek lehetnek. A magyar politikai vezetés – sok más, köztük kelet-európai országgal együtt – bízik abban, hogy Afrika jelentős gazdasági fejlődés előtt áll, ha sikerül megakadályozni a politikai káosz kialakulását (például a dzsihadizmus visszaszorításával). Vonzó lehet számos helyi ország számára, hogy Magyarország Afrikában sem a tömbösödés logikáját

követi, hanem a széleskörű gazdasági együttműködésben érdekelt más jelenlevő külföldi országokkal is (erre példa a nagyszabású egyiptomi vasútfejlesztésben való magyar részvétel vagy a már megindult jelentős kongói út- és hídépítési projekt).

Mindezek alapján megállapíthatom, hogy harmadik előfeltevésem is igazoltnak tekinthető, és ezzel kitűzött kutatási céljaimat sikerült elérni.

Összefoglalás, kitekintés

A kutatást tömören összefoglalva úgy gondolom, az öt fejezetet sikerült logikusan, koherens módon felépíteni és egy tartalmas disszertációt írni, aminek során a feltett hipotéziseket bizonyítani tudtam. A fejezetek előrehaladtával fokozatosan felépített kutatást megpróbáltam a lehető legtöbb elsődleges és másodlagos forrással alátámasztani. Az első fejezetekben a konfliktus mibenlétét kutattam, igyekeztem a felhasznált irodalom segítségével egy átfogó definíciót találni először a konfliktus, majd az afrikai konfliktusok fogalmaira, ezután a második fejezetben megpróbáltam az afrikai konfliktusokat elemezni, tipizálni, részekre bontani, hogy még jobban érthető legyen a fogalom tartalma. A harmadik fejezet, melyben a primer források felhasználásával kerestem a választ feltevéseim igazolására, kulcsfontosságú volt disszertáció írása során. A hosszú levéltári munkából és általam készített interjúkból kinyert primer ismeretanyag és a szekunder irodalom felhasználásával igazoltam első hipotéziseimet, és ezáltal remélhetőleg sikerült új szempontokat is adni későbbi biztonságpolitikai elemzésekhez is. A

negyedik és az ötödik fejezetben esettanulmányok – a dárfúri és a mali konfliktus bemutatásával – új szempontból megközelítve erősítettem meg a harmadik hipotézisemet is. Mindezek alapján bízom benne, hogy dolgozatom okfejtései meggyőzőnek bizonyulnak és a tudományos gondolkodást is új, tartalmas részeredményekkel gazdagítják.

* * *

Publikációs jegyzék:

Szabó Zsolt: ‚Egyiptom biztonságpolitikai helyzete az „Arab Tavasz” fényében a magyar külpolitikára gyakorolt hatását tekintve’, *Biztonságtudományi Szemle*, 1 (4), 2019, pp. 25-36.

Szabó Zsolt: ‚A review of: „The Rwandan Patriotic Front 1990-1994” by Adrien Fontanellaz and Tom Cooper’, *JCEEAS*, 1 (3), 2021, pp. 167-171.

Szabó Zsolt: ‚The History of the Darfur Conflict and its Recent Developments’, *JCEEAS*, 1 (4), 2021, pp. 82-96.

Szabó Zsolt: ‚South Sudan’s Injustice System. Law and Activism on the Frontline’, *Terrorism and Political Violence*, 34 (1), 2022, 185-186.

Szabó Zsolt: ‚A Review of: „Why Europe Intervenes in Africa? Security, Prestige, and the Legacy of Colonialism” by Catherine Gegout’, *JCEEAS*, 2 (2), 2022, pp. 213-216.

Szabó Zsolt: ‚The Democratic Republic of the Congo, Intelligence in an Unstable Country’, in: Ryan Shaffer (ed.): *The Handbook of African Intelligence Cultures* (Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2023), pp. 159-171.

Szabó Zsolt: African Peacekeeping Operations in Recent Years, *Insights Into Regional Developments*, 5 (1), 2023, pp. 72-85.

János Besenyő and Zsolt Szabó: *Peacekeeping in Darfur: The AMIS. The mission of the African Union in Sudan, Darfur 2004-2007* [Africa@War](#) (Helion Company), forthcoming in autumn 2024

EGER 1774

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
